

ms.
174.

Kern 3490 C 1-16)

547

8

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA,
DE
SALIVATIONIS
VALORE CRITICO.

Q V A M
CONSENSV GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
PRAESIDE
PHIL. FRID. THEODOR.
MECKEL,

MED. DOCTOR. ET PROF. PVBL. ORDIN.,
INSTITVT. CLIN. CHIRVRG. DIRECTORE,

P R O
GRADV DOCTORIS MEDICINAE
LEGITIME OBTINENDO

DIE XVI. DECEMBR. MDCCXCIII.

PVBLICE DEFENDET

H. L. C.

S A L O M O W O L F F

H A L E N S I S.

H A L A E,
TYPIS IO. CHRISTIAN. HENDELII.

DISSERTATIO INVALENTIALIS MEDICAE
DE
SALIVATIONIS
VALORE CRITICO.

AVIA
UNIVERSITATIS GRATIAE FACULTATIS MEDICAE
KASSEL
THEO. FRID. THEODOR
MECKEL.

MDCCCXXXIII
ASSISTENT. CHIR. CHIEF. DIRECTOR.

MDCCCXXXIII
LEGITIME OPTINENDO
DIE XVI. BEGEMER. MDCCCXXXIII.
PUBLICE DEFENDIT

WILHELMUS
WOLFF

WILHELMUS
WOLFF

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
SALIVATIONIS VALORE
CRITICO.

§. I.

*M*utationes criticae sensu *latiori* omnes dicuntur, quas inter et solutionem morborum (sive faustam sive infelicem) nexus quidam intercedit propior atque caussalis. *Strictiori* autem sensu ad naturam, in aegri *salutem* has illasve mutationes molientem, respiciunt.

Mutationibus his criticis (saepissime internis nec ullo sensu medici proxime percipiendis) nexa sunt quaedam phaenomena, ab ipsis mutationibus criticis distinguenda et nomine *symptomatum criticorum* celebranda.

Iam vero mutationum, quas dixi, criticarum non una est ratio ad aegri salutem. Observare potius et sedulo distinguere oportet medicum artificem: an vere faciant ad aegri salutem nec ne? si *hoc*, quae sint impedimento? si *illud*, quo gradu et qua ratione aegri salutem promovere possint? Hinc igitur, ut paucis verbis plura complectantur, diuersum hunc mutationum, quae criticae dicuntur, nexum, quippe qui aegri salutem et ipsas mutationes, de quibus sermo est, criticas intercedit, *valorem criticum* recte dixerunt recentiores. Is *symptomatibus* criticis, si stricte loqui velis, nullus inest, nisi eo respectu eundem tribuere placeat, quo signis, quae in sensu cadunt, adscribere omnia licet, quae signandis competunt, a signis non separandis.

Vt vero magis eluceat, quam diversa ratione mutationes, quae sensu latiori dicuntur criticae, ad aegri salutem faciant: in memoriam revocare sufficiat: *modo* has ipsas mutationes

tiones salutare esse (uti vomitum, qui materiam morbificam expellit) atque in hoc casu vel omnem aegritudinem solvere vel has certe illasve eiusdem partes; *modo* causas tantummodo sistere, aliis iisque demum salutaribus mutationibus inducendis idoneas (uti vomitum, qui systematis vaporum absorbentium actionem promovendo in aegri salutem cedit); *modo* denique non nisi simili vel eodem tempore contingere, quo alii, iique vere salutare naturae motus eveniunt.

§. III.

Valorem quem dixi *criticum* circa omnes excretiones, metastases aliave naturae in aegri salutem vergentis conamina bene cognitum habere oportet medicum artificem. Quod quidem fusius demonstrare, huius loci non est. Sed pauca quaedam — urgente hac scribendi necessitate — animadvertere liceat, quae in diiudicando *salivationis* valore critico negligenda non sunt.

§. IV.

IV-
Futuram salivationem criticam praevidere
haud facile licet. Facilius est praesentem eam-
que vere salutarem cognoscere. Nihilominus
tamen propter res quae circumstant passim con-
cludere datum est, hac forte via aegri salutem
obtineri posse. Faciunt huc *primum* morbi
qui praesto sunt, ita nempe comparati, ut sali-
vatione solvi posse intelligatur. Cuius quidem
generis quales sint morbi, paulo inferius expo-
nam. *Deinde* vocanda sunt in auxilium con-
gestionis ad organa salivae symptomata; qui-
bus eo magis tribuendum aliquid est, quo mi-
nus haemorrhagiam narium expectare licet
propter res quae circumstant. Intumescunt
subinde glandulae colli; observantur dolores
praevisi iuxta aures, in regione colli, ad nu-
cham, sive in ore interno; deglutitio passim
molesta est et subdolorifica, respiratio subinde
anhelosa, facies tumida; genae et labia magis
rubicunda; quaeque sunt alia versus caput con-
gestionis symptomata.

In scriptis medicorum salivationis criticae longe frequentissime mentionem fieri observabis. Sed faciunt frequentius, quam quidem id licet propter ipsam rei naturam. Id, quod recte monere posse mihi videor, habito nempe respectu ad ea, quae nunc dicam, momenta. *Primum* nempe huc referuntur aegritudines, quae huius loci plane non sunt. Sive enim humores longe alius generis (non vero saliva) ex ore rejiciebantur, sive salivatio tantummodo fuit symptoma criticum, non nisi eodem tempore contingens, quo alia eaque vere salutaris corporis mutatio evenit. Ita verbi gratia CIBAGGER hydropem per linguam effluxu solvidit; quem quidem casum ad salivationem criticam referre neutiquam licet. Relatum huc observabis in Onomatologiae practicae parte IVt. pag. 248. N. 26., et alibi similia. — *Secundo* loco monendum hic est: salivationis criticae exempla ideo perperam multiplicari ab auctoribus, quod non nisi symptomatum sive etiam morborum, quos speciales habent, et quibus

quibus nexa fuit salivatio et felix morborum
eventus, mentionem iniiciunt. Laudant verbi
gratia hoc respectu cephalalgiam, tinnitum au-
rium, cetera. Displicent haec. Neque enim
tantummodo habenda heic ratio est symptoma-
tum, quibus nexa fuerunt et salivatio et felix
morbi conversio, sed potius fontium, unde pro-
manarunt ista symptomata. Ita verbi gratia
solvi posset salivatione aurium tinnitus a seri
congestionem catarrhali obortus; sed multis ex
aliis causis enatum id symptoma salivationi
non cedit. Itaque consultius erit, ad ipsas
causas animum intendere, quibus forte suc-
currere possit salivatio, neglecta symptomatum
morborumque, quos habent speciales, diver-
sitate. Fatendum tamen est, circa hanc po-
tissimum crisis, de qua his paginis differere con-
stitui, multa subesse obscura, quae ipsam ra-
tionem spectant, qua forte morbi solvantur hac
via; neque alienum omnino esse, ipsos mor-
bos speciales nominatim heic recensere, si qui-
dem nempe ita comparati esse videantur, ut
salivationem et ipsos hos morbos eorumve feli-
cem

cem eventum propior nexus intercedat. Id quod verbi gratia dici forte potest de morbo varioloso. Neque reticendum est, sola symptomata digna esse, quae annotentur, ubi circa causam, cuius respectu utilis fuit salivatio, nihil omnino certi quid constat. Licet tum *interim annotare*: hoc illove *symptomate* praesente salivam excretam esse in aegri salutem.

Passim iis, quae heic in votis et proxime dicta sunt, satisfacere studuerunt auctores. Ita verbi gratia Cl. CHEYNE omnibus morbis salivationem criticam competere inquit, qui fibrarum relaxationi debentur. Haec autem atque similia votis nostris non respondere, vix est, quod moneam.

§. VI.

Morbi, qui omnium frequentissime solvi aut iuvari consueverunt salivatione, hi fere sunt quos nunc dicam. *Primum* locum tenent febres nervosae, *secundum* febres catarrhales, *tertium* sed rarius, febres putridae, *quartum* morbi

morbi oris interni et colli, passim quoque pectoris, stasi aut congestione serosa harum partium nexi. In aegritudine variolosa adutorum boni ominis itidem esse consuevit. Neque minus in universum succedanea subinde fuit excretio salutaris, ubi suppressa antea erat excretio per cutim. Simile quid annotatum invenies a veteribus. Ἀνιδρώντι πτυέλα παραφρέοντα πυρετώδει ἔονται, εὐήθεια (coac. praenot.) Passim quoque salivationem criticam morbis acutis supervenisse observabis tertia aut quarta demum hebdomate, ubi tamen, *qua ratione* in salutem aegri cesserit, non facile explicaturus esses. Referam huius generis casus paulo inferius.

Quin etiam febres continuae eaeque epidemicae observatae fuerunt, hac ratione solutae. Praebet exemplum febris variolosa Sydenhami.

Praeter expectationem et ferius itidem supervenit salivatio critica morbis chronicis iisque pertinacissimis, uti melancholiae (quem-

ad-

admodum observavit *William Perfect*) hemiplegiae etc.

In his vero atque similibus aegris valoris critici, quem salivationi concedere debemus, rationes obscurae quidem sunt; sed movent tamen suspicionem, in statu morbofo passim quoque systema lymphaticum violentas quasdam easque salutare mutationes moliri ceterum nobis obscuras. An forte huc quoque passim pertinent motus in hoc systemate retrogradi? Ita certe quaerendum esse sentio, quamvis bene memor sim et valvularum vasorum absorbentium, et monitorum, quae apud recentiores passim occurrunt, eos potissimum, qui de novis libris (publicum dicam an privatissimum?) ferunt iudicium. Saepius enim legere licet, absurda et nostris temporibus diu explosa esse, quae hac de re monuit Cl. DARWIN. Res vero ipsa me quidem iudice longe aliter se habet. Iudicant audaciter et strenue ubi sub iudice adhuc lis est. Nos dubitamus.

Quod

Quod statum praeivium spectat, ante salivationem criticam saepius observabilem; id unum addendum esse puto: huic itidem mutationi, uti metastasibus, subinde praeivium esse *criticum* istum *torporem*, quem quidem *orgasmi* critici vices subinde gerere, animadversum est a recentioribus.

§. VII.

Quoad signa salivationis vel criticae vel symptomaticae respiciendum est ad signa *generalia*, quae symptomaticas vel salutares excretiones spectant. Tum vero *seorsim* monendum est circa morbos acutos: salivationem vere criticam paulo diutius perdurare consuevisse, vires aegri potius adaugere quam frangere, atque ut plurimum quantitatem salivae paulo largiorem excernere. Immo vero potissimum respiciendum est ad signa generalia, uti ad euphoriam quae salivationem subsequitur.

Quae vero mere symptomatica est, vel etiam in aegri perniciem cedit salivatio, haud raro

raro summa virium prostratione cognoscitur, five aliis iisque pernitiolis symptomatibus, quippe quae malo, quod subest, primario minime sublevato, superveniunt. Ita verbi gratia passim sequuntur affectiones leipothymicae, hydropes, summa virium prostratio aliaque huius generis symptomata, praegresso subinde per plures menses ptyalismo mere symptomatico. Cuius itaque diagnosis petenda est *primum* ex symptomatibus, quae subsequuntur, quaeque mali sunt omnis; *deinde* e causis, quas eruere licet ingenio propter res quae circumstant. Hisce autem causis adnumeranda veniunt *primum* impedimenta circulationis, quippe quae congestionem inducunt versus partes superiores mere symptomaticam. Hac ratione verbi gratia ptyalimum in animalibus subinde excitarunt instituta venae iugularis deligatione. Simili, non vero mechanica ratione, sed potius interventu spasmorum, ptyalismi induci videntur apud hypochondriacos et phthisicos propter impedimenta circulationis, quae vel in imo ventre vel in thorace oboriuntur. *Deinde* irritamenta

menta passim five localia five consensualia culpanda veniunt, excretionem per vias salivae neutiquam removenda. Id quod verbi gratia in verminosis valet, five in iis, quos bilis irritat vel quibus luxata est maxilla inferior, quae hac five alia ratione irritationem patiuntur, ptyalismum symptomaticum causam. *Denique* huius loci destructio est partium, uti vulnera vel ulcerosae partium, quae huc spectant, solutiones.

§. VIII.

Perpensam hac valoris critici diversitate, quem salivationi tribuere licet: facile quoque cognoscitur, qua varia ratione curanda veniat salivatio a medico artifice. Monenda haec veniunt generatim, quae dicam.

Mercurialibus remediis salivationem producere, ut aegritudo hac ratione solvatur, propositum sistit tantum non semper ambiguum atque superfluum. Vbi enim non ipsa natura hac via in aegri salutem iam agit, huius generis sic dicta

dicta naturae imitatio semper fere ambiguum est artis conamen. Vbi vero arte inducta fuit haec excretio, minime tamen eo gradu semper critica fuit, quo visum est auctoribus. Saepe enim non nisi ad ultimos effectus pertinuit, ab aliis iisque salutaribus corporis mutationibus enatos. In nullo autem morborum genere adeo frequenter hanc excretionem efficacissimis remediis inducere, neque adeo liberaliter salivam movere studuerunt medici quam quidem in morbis venereis. Quod quidem propositum maxime alienum esse a principiis huc pertinentibus, sequenti ratione demonstrari facile potest. *Primum* nempe casus certe rarissimi sunt, in quibus ab ipsa natura morbi venerei soluti fuerint salivatione spontanea. Iam vero imitationem mutationis criticae, ab ipsa natura faepissime institutae, multis difficultatibus premi constat. Quot nonne plures difficultates expectare licet circa mutationes naturae rarissimas vel dubias, artis tamen imitatione itidem inducendas? Istius autem generis casus adeo rari sunt, ut multos medicos recentiores dubitare

tare videas, quin unquam exstiterint. Et certe dubios esse haud nego: partim quod dubitationi superest locus circa originem mali veneream, partim quod difficillimum est demonstrare, salivationem id ipsum fuisse, quod morbum solverit. „Sonst, inquit Cl. MELLIN (practische materia medica Frankfurt 1789. pag. 136) müssten Beispiele vorhanden sein wo ein freiwilliger Speichelfluss die Lustseuche gehoben.“ Vtitur hoc quinto argumento salivationi adverso; quod itaque pro dictis, quae circumstant, hoc significat: „Sonst müsste ein Beispiel vorhanden sein, dass ein freiwilliger Speichelfluss wahrhaft venerische Krankheiten entschieden habe.“ Relatum observabis huius generis exemplum de ophthalmia venerea in Giornale di Medicina II 193. Notatu dignum sane est exemplum, neque tamen dictis adversum. *Secundo* autem loco monendum est, multifarios sane effectus eosque per varias corporis partes longe lateque facile induci a mercurialibus. Hinc igitur si a salivatione discesseris, multis quoque aliis mutationibus prodesse possunt.

Fac-

Taceo, quae longe plura sunt huius generis argumenta, uti molestias salivationis aliaque.

Iisdem remediis haud raro pertinacissimi morbi methodo *magis empirica* passim sanati sunt, uti hydrocephalus internus, tetani, aliaque. Sed haec et similia ad *methodum rationalem*, sive, ut magis speciatim dicam, ad *imitationem naturae scientificam* referri non posse, est in propatulo. Hinc igitur ipsa salivatio vere critica mercurialibus inducenda, finem medici propositum rarissime absolvit. *Sequitur* autem vel *comitatur* medici proposita alius generis, uti mutationes in systemate lymphatico obtinendas, aliaque.

§. IX.

Sed promovendo salivationem, quae in aegri salutem *ab ipsa natura* instituitur, multo frequentius et manifesto aegris prodesse poteris. Quae enim olim in usu fuerunt curationes mercuriales per summas, ut ita dicam, ambages, systemate nempe lymphatico multisque aliis cor-

B

poris

poris partibus mirifice turbatis, excretionem in ore tandem inducebant, quam demum mutationem habebant vere salutarem, morbumque solventem; et cuius itaque gratia alias mutationes corporis antecedere debere existimabant. Hinc salivationem promovere et magnam salivae, quam ipso miasmate venereo scaterere putabant, quantitatem excernere non dubitarunt. Quod quidem medicinae hodiernae consentaneum non esse, inter omnes iam constat. Sed longe aliter res sese habebit, ubi spontanea est eaque vere critica salivatio, vel ubi remediis utimur simplicioribus, quippe quae non adeo multifarios edunt effectus, uti iis, qui vel solas oris interni partes irritando salivam movent.

Itaque salivationem inducere vel promovere maxime congruum erit, ubi vel ipsa natura hac ratione aegrum sublevare velle videtur, vel remedia leniora in hunc usum sufficiunt, vel certe, si mercurialibus opus sit, reliquis corporis partibus non sint adversa, et ipsa tamen salivatione aegri salus promoveri possit.

§. X.

§. X.

Remediis, quae salivam movent, adnume-
 randa veniunt; si ab ipsa manducatione dif-
 cesseris, quippe quam itidem huc facere con-
 flat, *primum*: remedia quae emolliunt fibras,
 quaeque in ipso ore vel circa collum applican-
 tur. (Vapores emollientes, gargarismata, in-
 iectiones, cataplasmata, et fodus ex herbis sic
 dictis emollientibus etc.) Simplex huius gene-
 ris auxilium in acutis ut plurimum sufficit, ac-
 cedente potu largiori; eoque magis utendum
 hoc est, quo magis animadvertere licet statum
 partium inflammatorum, tensionem fibrarum,
 siccitatem, similia. Faciunt huc *deinde*, quae
 os internum irritando salivam movent, et qui-
 bus sive ad masticationem, sive sub forma va-
 porum vel gargarismatum uti consuevimus.
 Acriora tamen non nisi in statu seroso et frigido
 adhibenda esse facile liquet. (Semen sinapis
 cum aceto et aqua et melle; herba tabaci, bac-
 cae iuniperi; vel leniora, uti infusum sambuci
 cum aceto aliaque mirifice multa.) *Tertio* lo-
 co seorsim nominari merentur emetica, qua-

tentis refracta dosi et forma fluida aegro propinantur ad nauseam usque. *Quartum* locum sibi vindicant mercurialia, quibus tamen praeceteris caute utendum est. Est vero huius potissimum loci methodus, quam uberius descripserunt Cl. CLARE et CRUIKSHANK, quippe quae primis viis potissimum parcat. Neque minus tamen alibi in hunc finem adhibere licet internum mercurii usum. Ita verbi gratia Cl. *Perfect* aegro, cuius historiam paulo inferius iterum laudabo, pillulas propinabat, e mercurio dulci et conserva rosarum paratas,

§. XI.

Accedat vero his omnibus oportet congruum vitae regimen. Id quod solum saepissime sufficit, inprimisque in morbis acutis. Itaque curam habere decet aegri decubitus, qui excretionem salivae rite promoveat, potus tepidi, omniumque, quae vel nimiam salivae excretionem inducere vel eidem impedimento esse possent, adeoque sedulo evitanda veniunt. Ita verbi gratia impediri posset salivatio refrigerio,
animi

animi pathematibus, inprimisque terrore, excretionibus nimis, uti diarrhoea, somno nimis longo, mutationibus forte quibusdam nexo, quae in statu vigilantis facilius superantur. Saepius enim observatum est, somno impeditam fuisse salivationem. Id quod explicari poterit partim ex mutationibus, quas proxime tetigi, partim vero e causa communi, quae et coma (praeternaturale) et salivationis impedimenta simul induxisse mihi videtur.

§. XII.

Salivatio ceterum salutaris socias tamen vel pedisequas habere solet quasdam mutationes, aegro molestas vel noxias, et quibus igitur five arcendis five leniendis operam navare poterit medicus artifex. Pertinent huc *primum* excoriatio partium, denudatio, ulcera, aphthae, similia. Id quod saepius observare licet in febris nervosis, ptyalismo per plures dies perdurante. His autem, uti quoque molestiis ab intumescencia glandularum subdolorifica oriundis, bene prospiciunt remedia mucilaginoso,

ginosa, nexu usu boracis. *Deinde* salivationis duratio nimis longa sua quoque remedia poscit. Debilitati partium debetur. Opus itaque est remediis roborantibus, parti relaxatae admo- vendis. *Tum* itidem peccare potest salivatio ceterum salutaris nimia, quae profuit, salivae quantitate. Molestiae hinc oriundae mitigari possunt temperando paululum naturae motus. Quod quidem moliri licet, pro rebus, quae circumstant, vel remediis leniter diureticis vel diapnoicis, vel antiphlogisticis laxantibus, vel denique vesicatoriis ad nucham admotis. Seor- sim tamen monendum est, in ea ptyalismis spe- cie, quae propter abusum mercurialium mo- dum excedit, praepremis cavendum esse ab usu laxantium fortiorum, quippe quae facile enor- mem causantur diarrhoeam, nullo remedio- rum genere facile compescendam. Omnis enim, ut ita dicam, mercurii vis ad intestina in hoc casu verti videtur.

§. XIII.

Suppresso autem vel nimis parco ptyalismo, ceterum salutari: ad causam animadvertendum est, quae salivationem turbasse videtur. Hac enim, quantum fieri potest, remota, vel alia curatione eidem prudenter opposita, tunc demum remediis utimur, quae propius faciunt ad promovendam salivae excretionem, quaeque laudata fuerunt superius.

His causis adnumeranda veniunt: potus nimis frigidi; defectus fluidorum vel nimis parca eorundem copia; salivae vel mucii visciditas ex ipso excretionis modo vel ipsis excretis passim cognoscenda; spasmi e variis causis enati, excretiones alius generis immodicae, uti per alvum, aliaque. Itaque passim uti decet potu tepido, remediis resolventibus, uti sale ammoniaco et oxymelle squillitico; remediis antispasmodicis, aliisque quae ipsis spasmodorum causis opponi possunt.

§. XIV.

§. XIV.

Ast ubi modum excedit salivatio, vel mere est symptomatica vel denique in ipsam aegri perniciem cedit, quamvis quidem modum non manifesto excedat: tria potissimum locum habent remediorum genera. Ante omnia nempe investigandum est, quid sit, quod hanc ptyalismum speciem induxerit? Pro diversitate enim huius generis causarum varia opponenda veniunt remedia, causis nempe ptyalismum specialibus opposita. Aliud enim est salivam moveri a bile, aliud a vermibus, aliud a mercurialibus et sic porro. Tum aliis potissimum excretionibus temperare licet salivationem immodicam, imprimisque remediis diapnoicis vel leniter laxantibus. Denique autem organis; quae salivae secernendae vel excernendae inserviunt, prospiciendum est remediis roborantibus, uti herba salviae, alumine, cortice peruviano similibusve.

§. XV.

Quid autem faciat excretio salivae ad statum sanum, disputare vix licet. Sana enim saliva non omnino secundum naturam excerni videtur. Nihilominus tamen in iis, qui fumo tabaci uti consueverant atque ab hac consuetudine subito remiserant, morbos colli haud raro enatos fuisse constat. Hinc certe liquet, excretiones, quamvis non omnino naturales, siquidem in consuetudinem abierint, reliquam corporis oeconomiam ita mutare, ut nunc fere considerandae veniant veluti excretiones naturales. Est quoque huius loci, quod observavit Cl. R V Y C H. Is nempe sanitatem feminae phthificae simplici consilio, ut a salivae excretionem voluntaria, cui diu indulserat, omnino abstineret, restituebat.

§. XVI.

Notatu itidem dignum est, salivationem subinde in morbis sub primo eorundem initio bene praeverti potuisse, tum vero sub decursu aegritudinis adeo necessariam excretionem ab-

sol-

soluisse, ut sine eadem restitui non potuerit aeger. Id quod exempla docent paulo inferius laudanda. Neque minus est memorabile, ptyalismum, quamvis morbum non solvat, vario tamen gradu aegros passim sublevare: quamvis saepe obscurum sit, qua demum ratione sive haec sive alia commoda aegris praestiterit.

Est huius loci exemplum solemne, quod prodidit memoriae Cl. VEIRAC de febre epidemica biliosa et salivatione veluti symptomate critico nexa. Praegressa nempe intumescencia circa glandulas colli, gingivas atque tonsillas intra diem aegritudinis octavum et decimum secundum ptyalismus comparebat, quo forte potu frigido aliisque causis suppresso, symptomata superveniebant pessimi ominis. Quin etiam ptyalismo non restituto mortis periculum instabat. Unum huius generis aegrum tentabat haemoptisis, quam sequebatur suffocatio. Ipsa natura sudorem subinde moliebatur, sed frustra; sequebatur enim major virium prostratio vitaeque periculum. In nonnullis, qui aegritudinem

nem epidemicam levius experiebantur, usus remedium evacuantium sub primo morbi initio sufficiebat; neque ideo in his necessaria erat salivatio. Ast ubi gravius malum erat, vel neglecta primarum viarum excretio, tres indicationes in hac aegritudine epidemica persequi oportebat. *Primum* nempe caute ciendus erat vomitus, quin etiam pro re nata repetendus. *Tum* salivatio remediis topicis conservanda, *denique* autem ad finem morbi salivae excretio iterum temperanda veniebat. Ad finem enim morbi ptyalismo passim immodico vel nimis diu perduranti febris superveniebat phthifica. A laxantibus fortioribus in summam aegritudinem diarrhoea sequebatur enormis. Salivatione enim inde suppressa, omnis spes evanescebat sanitatis recuperandae. Neque minus perniciosus erat eventus, ubi salivationem nimis cito sistebant arte; hinc congruum erat, febris tabidae primos insultus expectare atque tum demum praescribere corticem peruvianum. Salivationi tamen finem arte imponere licebat, ubi propter solam partem debilitatem perdere

rare

rare videbatur. Cuius quidem rei signa habebantur pulsus exigui ceterum tamen naturales et minime febriles, lingua bene rubra, appetitus ciborum, symptomata reliqua mala per dies iam jam viginti quatuor quin longius non amplius conspicua. Ad sistendam autem hanc salivationem in usum vocabat Cl. VEIRAC gargarismata adstringentia, e terra verbi gratia iaponica, gummi arabico, spiritu falis dulci et floribus atque cortice granatorum parata; clysmata alvum leniter moventia; radicem contrayervae atque fomenta scopo diapnoico. Corticis autem peruviani usum internum non prius admittebat, quam glandulae salivales congectioni humorum pro sua sententia resistere valebant. Alias enim, uti addit, ptyalismus perdurabat atque frustraneus erat remediorum roborantium usus.

§. XVII.

Non minus est memorabilis aegritudo pneumonica, quam salivatione solutam vidit Cl. NAHUYŞ. Quin simile tulit auxilium in hoc

hoc casu ptyalismus, cum secunda vice eadem aegritudo eandem aegram corripere. Accedit, quod aegra arthritite et ischuria perquam dolorifica antea laboraverit, quibus succurrendum fuerat remediis antiphlogisticis et applicatione catheteris. Tum praegresso terrore subito incidit in peripneumoniam graviolem. Venae sectio, nonies sub progressu morbi repetita, cataplasmata emollientia, vesicatoria inter scapulas, vapores ex aqua calida et aceto similiaque in usum vocabantur. Nihilominus tamen post quatuor hebdomates symptomata morbi essentialia nondum evanuerant. Querebatur enim nunc adhuc aegra de anxietate circa pectus, cui nexa erant tussis, sputa non cocta, febris manifesta, inflammatio itidem colli, agrypnia, passim deliria. Hinc certe jure expectabant malam aegritudinis conversionem, sive per mortem, sive per supurationem, sive denique, quod prae ceteris veri simile videbatur, per indurationem pulmonum. Quarto die Februarii sensus quidam anxietatis circa pectus prima vice comparuerat. Iam die nono Mar-

tii intumescencia conspiciebatur colli et subsequente nocte salivatio, qua intra horas duodecim vas satis amplum replebatur saliva. Urina antea semper rubicunda nunc colorem subflavum prodebat et sedimentum in dies largius subsedens. Salivationem protinus exceperat euphoria, aegraque sub initio mensis Aprilis, quo tempore tandem finita erat salivatio, optime sese habebat. Tum vero animi pathemate, nempe terrore, admisso, eadem fere symptomata redibant: febris, respiratio anxia, tussis etc. Iam promoveri studebant arte, quod antea in salutem aegri ab ipsa natura institutum fuisse observaverant. Salivatione igitur per aliquot dies promota, insolitam recuperabat haec aegra sanitatis gradum. A doloribus enim, quos olim propter calculos atque arthritem perpeffa fuerat, inde ab hoc tempore fere omnino libera remansit.

Miratur certe auctor huius historiae iure meritoque virium naturae actionem; neque

que sane frequentes sunt huius generis casus, salivationis volo criticae, febrem peripneumonicam adeo feliciter solventis. Neque reticendum esse puto, quod hoc loco in mentem venit: statum nempe arthriticum huius forte solutionis participem fuisse. In his enim morbis salivationem arenulofam criticam subinde fuisse constat. Vtuncque autem haec omnia sese habeant, ipse tamen casus, quem ideo uberius exposui, notatu dignissimus est, quamvis non ita omnino unicus habendus esse videatur qualem eundem descripsit Cl. auctor. Similem verbi gratia invenies apud Cl. STACK *). Subsequebatur certe in hoc aegro post usum pulveris carthusianorum granorum viginti quatuor salivatio per quatuor dies perdurans, qua aeger peripneumonia vehementissima correptus febre liberabatur praeter omnem expectationem, quamvis superstite virium insigni prostratione. Quem quidem effectum (salivationem volo) a dicto reme-

*) R. W. STACKS *medizinische Fälle*, Stendal 1788
pag. 5 bis 11.

remedio repetere non placet, quamvis negare non velim, conditiones forte inde remotas fuisse, quibus praesentibus natura non adeo felices motus edere potuisset.

Sunt plures huius generis casus. Neque vero aliud quid evincunt nisi id, quod religiose omnes boni medici artifices fateri ac venerari consueverunt, virium nempe naturae conamina in aegrorum salutem. —

THESES.

I.

Pollutiones quasdam nocturnas ad
naturales viri excretiones referendas esse
arbitror.

II.

Ne *aegris* quidem denegandum est
variolarum infectionis *beneficium*.

C

III.

III.

Senectutis spes minus affulget virginibus quam feminis nuptis.

IV.

Mercurius phosphoratus reliquis praeparatis mercurialibus antependendus *non* est in curanda lue venerea.

V.

Praestat neonatis lac matris vel nutricis denegare, quam propinare, nisi matris vel nutricis status medici votis fatis exacte respondeat.

VI.

VI.

Quae hucusque dicta et scripta sunt a medicis circa periculum sepulturae superfluae vita, generi humano plus detrimenti hucusque attulit quam utilitatis.

VII.

Mercurii sublimati corrosivi usus in lue venerea rejiciendus non est.

VIII.

Motus retrogradus in systemate lymphatico nondum ita refutatus est certis argumentis, uti recentioribus quibusdam videtur.

IX.

IX.

Partes corporis humani, quae in sinistro latere positae sunt, saepius aegrotare videntur quam quae in dextro.

X.

Ganglia nervorum motus voluntarios temperare, recentioribus quibusdam placuisse constat. Quam quidem hypothesein falsam esse puto. Esse vero huius generis organa, quae huic functioni inserviunt in corpore humano, certum habeo et notatu dignum.

XI.

XI.

Inflammatiō pancreatis fluxus coeliaci causā proxima haberi non potest.

XII.

Ligamentum hepatis suspenforium non est suspenforium.

XIII.

Valvula sic dicta Bauhini dicenda est valvula Fallopii.

XIV.

Sine philosophia claudicat medicina.

XV.

XV.

Sine medicina claudicat philosophia.

10/P

PICA

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA,
DE
SALIVATIONIS
VALORE CRITICO.

CONSENS
PHIL.
MED. DO
INSTI
GRADV
DIE 2
S A I
TY

